

DAGENS NYHETER.

måndag 31 december 2012

"Vinstdrivande vård krävs för att rädda välfärden"

Bengt Westerberg och Kjell-Olof Feldt i gemensamt utspel: Ingen principiell skillnad om pengarna hamnar i privata eller offentliga fickor. Välfärdsstaten fungerar bättre när det finns privata aktörer som konkurrerar med offentliga. Ja, en förutsättning för att välfärden ska kunna bevaras och utvecklas är faktiskt att företag inom välfärdssektorn ska kunna gå med vinst. Och det finns ingen principiellt hållbar invändning mot att låta vinsterna hamna i fickorna hos privatpersoner. Den största vinnaren är ändå alltid den som får en bättre välfärd. Det skriver förre fp-ledaren Bengt Westerberg tillsammans med tidigare socialdemokratiska finansministern Kjell-Olof Feldt.

- I Sverige råder bred enighet om att alla ska ha rätt till en god utbildning och en värdig ålderdom. Lika bred är enigheten om att finansieringen av denna välfärd i huvudsak betalas gemensamt, med skatter. Dessa välfärdsstatens fundament behöver därför inte diskuteras i den valrörelse vi har framför oss.

Däremot är det angeläget att vi får en diskussion om villkoren för produktionen av välfärdstjänster. Nyckeln till en trygg välfärd är att vi med givna resurser kan åstadkomma mer och bättre. Det är nödvändigt därför att behoven ökar samtidigt som skatterna inte kan höjas. Behoven ökar. Den globala konkurrensen ställer krav på oss att förbättra kvaliteten i utbildningen. Det ökade antalet äldre ställer krav på mer äldreomsorg.

Skatterna kan inte höjas. Sverige har redan världens högsta skatter. Vi har bägge i många sammanhang försvarat ett högt skatteuttag och kommer att fortsätta göra det. Men vi är också övertygade om att det med den internationella konkurrens som i dag råder inte finns utrymme för skattehöjningar. Snarare finns starka skäl att sänka vissa skatter.

Så vad gör vi

Självfallet kan teknisk utveckling hjälpa oss att förbättra även välfärdstjänster. Inom

sjukvården är detta kanske mest uppenbart. Men där den viktigaste produktionsinsatsen är mänsklig arbetskraft, som inom skola och äldreomsorg, blir utmaningen framför allt att organisera verksamheten klokt och att se till att de som levererar tjänsterna är professionella i det de gör. All erfarenhet talar enligt vår mening för att dessa mål nås bäst när olika producenter får konkurrera med varandra.

Vi är naturligtvis inte ensamma om den insikten. Under det gångna årtiondet har fler och fler kommuner och landsting börjat utsätta sina verksamheter för konkurrens i syfte att utveckla kvaliteten och begränsa kostnaderna. Trots det är konkurrens och valfrihet ifrågasatt på många håll.

Enligt vårt sätt att se finns det starka skäl – och stort utrymme – för att utveckla konkurrensen och valfriheten.

Flera alternativ stärker medborgarna. Det är angeläget att de vet att de inte är hänvisade till ett enda alternativ. Det är viktigt att det finns flera att välja mellan. Det ökar möjligheterna att hitta ett som passar individen. Dessutom talar allt för att bemötandet från personalen blir bättre om de vet att brukarna har valt dem av fri vilja och inte bara kommer därför att de inte har någon annanstans att gå.

Flera alternativ stärker dem som arbetar inom välfärdssektorn. De blir inte hänvisade till en enda arbetsgivare på orten. Konkurrensen om arbetskraften ger oss bättre arbetsgivare.

Flera alternativ bidrar också till utveckling. Välfärdsarbetare med egna idéer om hur verksamheten kan förbättras blir inte hänvisade till att försöka påverka en ibland ganska trög kommunal byråkrati utan kan pröva på egen hand. De allra flesta av dem som under de gångna åren startat eget, i privat eller kooperativ regi, har drivits av idéer om hur verksamheten kan utvecklas.

Steg i den här riktningen har, som sagt, tagits under senare år. I många kommuner och landsting välkomnas i dag alternativ. Drygt tio procent av äldreomsorgen bedrivs nu i privat regi. I 190 av landets 290 kommuner finns det friskolor. Under de senaste 20 åren har alternativen inom vård, skola och omsorg utvecklats från försök till etablerade verksamheter inom hela välfärdsområdet.

Och erfarenheterna är i regel mycket positiva. På många områden uppvisar privata producenter av vård, skola och omsorg bättre resultat än offentliga. Pensionärer, elever och föräldrar är nöjda med tjänsterna. Medarbetare trivs ofta bättre på jobbet. Inom äldreomsorgen har undersökningar från bland annat Kommunal visat att medarbetarna i de privata företagen har mer tid för pensionärerna och större möjligheter att ta egna initiativ än i de kommunala.

Men inte nog med det. Skolverksrapporten "Mer kunskap för pengarna" visar att kommunala skolor i kommuner med hög andel friskolor är effektivare än kommunala skolor i friskoleglesa

kommuner. Socialstyrelsen har visat att konkurrensutsättning inom äldreomsorgen bidrar till kvalitetsutveckling. Ökad konkurrens handlar alltså inte bara om att skapa utrymme för privata och kooperativa företag utan också om att utveckla de kommunala verksamheterna.

LO har dessutom efterlyst ett nationellt projekt för export av välfärdstjänster där privata aktörer ska involveras. Vi välkomnar det förslaget. Export av välfärdstjänster sker inte på bekostnad av svensk välfärd, lika lite som export av varor. Tvärtom ökar det möjligheterna att utveckla välfärden i Sverige.

Men chanserna till exportframgångar avgörs av vilket utrymme vi ger privata företag inom välfärdssektorn här i Sverige. Det är paradoxalt att det svenska företaget Capio internationellt skördar stora framgångar genom att leverera sjukvård med hög kvalitet och effektivitet samtidigt som de numera är förbjudna att bedriva sådan verksamhet i Sverige! Utan en hemmamarknad är det svårt att se hur nya framgångsrika exportföretag ska kunna skapas inom välfärdssektorn.

Visst finns det nyanser i bilden av välfärdsproduktionen i Sverige. Vi påstår inte att privata alternativ alltid är bättre än kommunala. Vi hävdar inte att det inte finns exempel på företag som misslyckas inom välfärdssektorn – liksom det finns exempel på dåliga offentliga verksamheter. Liksom det finns framgångsrika privata företag finns det goda kommunala exempel.

Men vi menar bestämt att det på ett övergripande plan inte går att komma runt att välfärdsstaten fungerar bättre när det finns privata aktörer som kompletterar och konkurrerar med offentliga. De som är negativa till konkurrens och privata alternativ har ofta en återkommande invändning. De är kritiska mot att företag inom välfärdssektorn ska kunna gå med vinst.

Det tydligaste exemplet är förbudet att driva akutsjukhus så att det ger vinst. Andra hot mot vinstdrivande företag kommer nu från nyligen tillsatta statliga utredningar om begränsning av hur vinsten ska kunna användas i privata företag inom skolan respektive hur icke-vinstdrivande företag ska kunna gynnas inom äldreomsorgen.

Det vanligaste argumentet mot vinst är att den påstås uppkomma på bekostnad av brukarna, det vill säga att den innebär att det blir mindre välfärd. Det finns situationer då det kan finnas skäl att reagera mot att företag gör vinst, nämligen om det sker på en monopolmarknad där företagen kan exploatera konsumenterna. Men på en konkurrensmarknad överlever bara de företag som erbjuder brukarna sådana tjänster som dessa vill ha. För att de dessutom ska gå med vinst krävs att de organiserar verksamheten bättre än konkurrenterna. Däremot är det otänkbart att företag ska kunna göra vinst genom att dra ner på kvaliteten jämfört med konkurrenterna. Då förlorar de sina "kunder".

Men vi skulle vilja gå ett steg längre. Överskott är faktiskt angeläget för att

välfärden ska kunna utvecklas. Även företag som inte är vinstdrivande, så kallade non-profit-företag, behöver gå med överskott. Vinsten behövs för att man ska kunna investera i framtiden men också för att klara svackor. Sådana förekommer som bekant också i kommunal verksamhet men där kan de alltid fyllas igen med skattemedel. Den möjligheten finns inte på samma sätt i privat verksamhet. Därför behöver denna ett riskkapital som kan skapas genom att aktieägare satsar pengar eller genom att man under goda år ackumulerar ett överskott.

Även kommuner kan ibland stolt berätta hur de "räknat hem" olika satsningar. En representant från Östersunds kommun berättade häromåret på ett seminarium i Almedalen hur man hade gjort en stor investering i fler sjukgymnaster och arbetsterapeuter för att förbättra rehabiliteringen av äldre. Den investeringen ledde redan efter ett par år till lägre kostnader, det vill säga till att kommunen gick med "vinst". Samma personer som i det ena andetaget applåderar sådana resultat kan i nästa vända sig mot att ett privat företag gör vinst på en motsvarande investering.

Men är det då inte skillnad om vinsten hamnar i fickorna hos privatpersoner eller om den kommer skattebetalarna i en kommun till godo I bägge fallen är de som betalar investeringen och som står för risken (om den skulle misslyckas) som kan tillgodoräkna sig en del av vinsten. Någon större principiell skillnad är det inte. Och den största vinnaren är förstås de personer, i fallet Östersund de äldre, som får en bättre välfärd! Det finns en betydelsefull långsiktighet i vinstgenererande verksamhet. Vi har under många år, inte minst i politiken, sett rader av exempel på att bara verksamheter som under normala år förmår att generera överskott kan klara kriser. De angrepp som i dag förekommer mot vinstdrivande verksamheter bortser från att alla alternativ behöver prövas i ett skede då framtiden för den svenska välfärdsstaten ter sig oviss.

Vi anser att detta är frågor som måste få större utrymme i valdebatten.

KJELL-OLOF FELDT Ordförande Friskolornas riksförbund
BENGT WESTERBERG
Ordförande Äldreomsorgsföretagarna